

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԹԻՅԿ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԶՅ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՐՄԻՑ ՄԵԿՆԱՐԿԱԾ 2019-2022ԹԹ. ԶԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՈԱԶՄԱԿԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

2018թ. վերջին ավարտվում է ԶԶ կառավարության կողմից 2015թ. սեպտեմբերի 25-ին հաստատված հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2015-2018թթ. միջոցառումների ծրագրի գործողության ժամկետը¹: Այդ կապակցությամբ ԶԶ արդարադատության նախարարության կողմից սկսվել են նոր՝ 2019-2022թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարության նախագծի մշակման աշխատանքները:

Ստորև ներկայացնում ենք ԹԻՅԿ ընդհանուր մոտեցումները 2019-2022թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարության նախագծի մշակման կապակցությամբ:

Գտնում ենք, որ մինչև ապագա հակակոռուպցիոն ռազմավարության ուղղությունները որոշելը նախ և առաջ անհրաժեշտ է մշակել գործող հակակոռուպցիոն ռազմավարության՝ 2017թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կատարված և չկատարված միջոցառումների, ռազմավարության գործողության ընթացքում քաղած դասերի վերաբերյալ միջանկյալ զեկույց, որը հնարավորություն կտա հստակ պատկերացում կազմել գործող հակակոռուպցիոն ռազմավարության ընթացքի, մինչ օրս ունեցած արդյունքների մասին և հիմք կհանդիսանա ապագա հակակոռուպցիոն ռազմավարության (2019-2022թթ.) համար թիրախներ սահմանելու ու փաստերի վրա հիմնված քաղաքականության փաստաթուղթ մշակելու համար: Զետևաբար, միայն այդպիսի զեկույցի առկայության դեպքում նոր հակակոռուպցիոն ռազմավարության և նրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մշակումը կլինի ավելի արդյունավետ:

Ապագա ռազմավարությունը պետք է ներառի՝

1. Գործող ռազմավարությամբ սահմանված, սակայն մինչև նոր ռազմավարության ընդունման դրությամբ ավարտին չհասցված միջոցառումները: Խոսքը գնում է ինչպես օրինավոր և բարեխիղճ հանրային ծառայողների դասի ձևավորման, արդյունավետ, թափանցիկ, հաշվետու և մասնակցային կառավարման համակարգի ձևավորման հետ կապված միջոցառումների իրականացման, այնպես էլ ռազմավարությամբ որպես առաջնահերթություն սահմանված հակակոռուպցիոն չորս ոլորտների ծրագրերի իրագործման մասին:

2. Նոր ռազմավարությամբ պետք է սահմանել, որ ոլորտային կառավարման/ծախսերի արդյունավետության և կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատում պետք է իրականացնեն և դրա հիման

¹ ԶԶ կառավարության 25.09.2015թ. «ԶԶ հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը և դրա իրականացման 2015-2018 թվականների միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին» թիվ [1141-Ն որոշում](#):

վրա ոլորտային հակակոռուպցիոն միջոցառումների ծրագրեր պետք է ունենան քաղաքականություն մշակող և իրականացնող բոլոր պետական մարմինները: Ինչպես ցույց տվեց փորձը, անկախ փորձագետների կողմից գործող ռազմավարությամբ թիրախավորված չորս ոլորտներում հակակոռուպցիոն միջոցառումների ծրագրերի մշակումը որևէ արդյունավետություն չունեցավ, իսկ այդ փորձագետների վարձատրության վրա ծախսված գումարները հավելյալ արժեք չհանդիսացան մշակված ծրագրերի համար: Անկախ փորձագետները հիմնվում էին համապատասխան ոլորտի լիազոր մարմնի կողմից տրամադրվող տեղեկատվության և ոլորտում առկա տարբեր կազմակերպությունների կամ այլ փորձագետների կողմից արված ուսումնասիրությունների նյութերի վրա: Ակնհայտ է, որ այդ աշխատանքները ոչ պակաս արդյունավետությամբ կարող էին իրականացվել համապատասխան ոլորտի լիազոր մարմինների կողմից՝ շահագրգիռ կողմերի հետ համագործակցելով, պատշաճ քննարկումներ կազմակերպելով և նրանցից անհրաժեշտ ներդրում ստանալով: Հետևաբար առաջարկում ենք ապագա ռազմավարությամբ որդեգրել մոտեցում, ըստ որի՝ քաղաքականություն մշակող պետական կառավարման բոլոր մարմինները (ոչ թե միայն թիրախավորված ոլորտները ներկայացնող լիազոր մարմինները) սեփական ռեսուրսներով կմշակեն ռազմավարությունից բխող հակակոռուպցիոն ծրագրեր՝ համագործակցելով իրենց ոլորտի շահառուների, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ:

3. Ռազմավարությունը պետք է պարտադիր ներառի ՀՀ կողմից ստանձնած միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունները, միջազգային կազմակերպությունների կողմից ՀՀ-ին ուղղված հանձնարարականները/առաջարկությունները: Ներկայումս, ըստ էության, միջազգային պարտավորությունները և հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը չեն դիտարկվում մեկ ամբողջության մեջ, ռազմավարության միջոցառումները և միջազգային հանձնարարականները/հանձնառություններն իրականացվում են իրարից առանձին և անկախ՝ առանց համակարգման, ինչն անընդունելի է, քանի որ ռիսկի տակ է դնում կոռուպցիայի դեմ պայքարի քաղաքականության ամբողջականությունն ու արդյունավետությունը: Հետևաբար առաջարկում ենք ապագա ռազմավարության մեջ հստակ ամրագրել և նրա իրականացման միջոցառումների ծրագրով իրականացնել կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած մի շարք հանձնարարականները և պարտավորությունները միջազգային տարբեր գործիքների՝ Միացյալ ազգերի կազմակերպության Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիային (ՄԱԿԿԴԿ) մասնակցության, Եվրոպայի խորհրդի (ԵԽ) կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում պետությունների հատուկ խմբին անդամակցության (ԳՐԵԿՈ), Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) շրջանակներում գործող Ստամբուլյան գործողությունների ծրագրի շրջանակներում: Ապագա ռազմավարության մեջ պետք է արտացոլվեն ներկայիս ռազմավարության գործողության ընթացքում նշված գործիքների շրջանակներում տարբեր գնահատումների արդյունքում ստացված բոլոր հանձնարարությունները/առաջարկությունները, որոնք չեն կատարվել կամ մասամբ են կատարվել, ինչպես նաև մինչև ապագա ռազմավարության ընդունումը դեռևս անցկացվելիք

գնահատումների արդյունքների հիման վրա ՀՀ կողմից ձեռնարկվելիք հիմնական գործողությունները:

4. Նկատի ունենալով, որ ապագա ռազմավարության ավարտի ժամկետը համընկնում է հաջորդ խորհրդարանական ընտրությունների ժամանակահատվածի հետ, ռազմավարությունը պետք է անդրադառնա նաև քաղաքական կոռուպցիայի կանխարգելման հետ կապված հարցերին՝ ներառելով թե՛ օրենսդրական և թե՛ իրավակիրառ պրակտիկայի հետ կապված հարցեր, որոնք հիմնականում կապված են ոչ մրցակցային և անազատ ընտրությունների հետ: Այդ առումով վարչական ռեսուրսի չարաշահման և ընտրակաշառքի հարցերը շարունակում են մնալ Հայաստանի ընտրական գործընթացի ամենից խնդրահարույց ոլորտը, ինչը ևս մեկ անգամ հաստատվեց վերջին խորհրդարանական ընտրությունների ժամանակ, երբ նոր ընտրական օրենսգրքով ներմուծված տարածքային ընտրական ցուցակների մեխանիզմը մեծապես նպաստեց վարչական ռեսուրսի չարաշահմանը և ընտրակաշառքի համատարած բաժանմանը: Այն, ըստ էության, նախկին մեծամասնական համակարգն է՝ լրացված վարկանիշային բաղադրիչով, ինչի շնորհիվ գործարարների, այդ թվում՝ պաշտոնյա գործարարների համար ձևավորվեց անձնական մոտիվացիա՝ մուտք գործելու խորհրդարան և ձեռք բերելու պատգամավորի համար սահմանված օրենսդրական երաշխիքներն ու արտոնությունները: Այս համակարգի միջոցով ինտենսիվ կերպով խթանվեց ընտրակաշառքի բաժանումը, աշխատանքային, ծառայողական կամ այլ կախվածության մեջ գտնվողների նկատմամբ ճնշումների գործադրումը և ընտրական գործընթացների վրա այլ եղանակով ներգործությունը, որի համար նախատեսված իրավական հետևանքերը բավականաչափ կտրուկ և խիստ չեն, ինչի արդյունքում հանրային ծառայող հանդիսացող թեկնածուները կամ նրանց սատարող քաղաքական ուժի ներկայացուցիչներն անարգել օգտագործում են ծառայողական նպատակներով իրենց տիրապետության տակ գտնվող գույքը, այդ թվում՝ տարածքները, կապի միջոցները, տրանսպորտը և նյութական ու մարդկային ռեսուրսները: Սրանք քաղաքական կոռուպցիայի ամենացայտուն դրսևորումներ են, որոնք չեն կարող դուրս մնալ նոր ռազմավարության կարգավորման առարկայից:

5. Հակակոռուպցիոն ապագա ռազմավարությունը պետք է թիրախավորի իրավակիրառ պրակտիկայի հետ կապված խնդիրները, որը պետք է ներառի հակակոռուպցիոն քաղաքականության՝ կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման բաղադրիչի զարգացմանն ուղղված գործողությունները՝ ապահովելով կոռուպցիայի դեմ քրեաիրավական պայքարի դրական զարգացում: Հարկ է նկատել, որ ներկայումս կոռուպցիայի դեմ պայքարի իրավակիրառ պրակտիկայում լուրջ խոչընդոտ է կոռուպցիոն հանցագործություններ քննող մասնագիտացված և մեկ միասնական իրավապահ մարմնի բացակայությունը: Ներկայումս կոռուպցիայի դեմ պայքարող իրավապահ մարմինները Հայաստանում նախաքննության մարմիններն են և դատախազությունը: Այս մարմիններից ոչ մեկը չունի լիազորությունների այնպիսի ծավալ, որը կներառի ինչպես օպերատիվ-հետախուզական, այնպես էլ նախաքննական գործառույթները, ինչպես նաև կոռուպցիոն հանցագործություններ քննելու համար անհրաժեշտ մասնագիտական կարողություններ: Օրինակ, հատուկ քննչական

Ծառայությունը ներկայիս կարգավորումների համաձայն իրականացնում է ոչ միայն կոռուպցիոն բնույթի գործերով, այլ նաև պաշտոնատար անձանց կողմից կատարած ցանկացած տեսակի հանցագործություններով նախաքննություն, հետևաբար այն չի կարող լինել բավարար մասնագիտացված կոռուպցիոն բնույթի հանցագործություններ քննելու առումով: Իսկ մասնագիտացված մարմինը, որը կարող է ստեղծվել ներկայիս հատուկ քննչական ծառայության հենքի վրա, կքննի բոլոր հանրային ծառայողների կողմից կատարված կոռուպցիոն հանցագործությունները՝ ունենալով նաև օպերտիվ-հետախուզական լիազորություններ: Հարկ է նկատել, որ ներկայումս «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի դրույթները չեն տարածվում բոլոր հանրային ծառայողների վրա և չեն սահմանափակվում միայն կոռուպցիոն հանցագործությունների քննությամբ: Հետևաբար, կոռուպցիոն հանցանքների բնույթով, ինչպես նաև դրանց կատարման մեջ կասկածվող/մեղադրվող անձանց հանրային ծառայության պաշտոն զբաղեցնելու առանձնահատկություններով պայմանավորված՝ անհրաժեշտ է ունենալ մեկ մասնագիտացված միասնական քննչական մարմին, որի տեսլականը և դրա հետ կապված կոնկերտ գործողությունները պետք է ընկած լինեն ռազմավարության հիմքում: